

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 2015-2019 DÖNEMİ ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KEVSER¹

ÖZET

Son 20 yılda İslami finans ve İslami bankacılık tüm dünyada büyüme ve gelişme göstermektedir. Türkiye’de de İslami bankacılık faaliyetleri 1985 yılından bu yana devam etmektedir. Özellikle 2015 yılından bu yana devletin de teşviki ile birlikte İslami bankacılığın ya da Türkiye’deki deyimini ile katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki payının artırılmasına yönelik çabalar gözlenmektedir. Bu çabaların çeşitli nedenleri bulunmaktadır. İslami bankacılık konusunda yapılan araştırmaların bir kısmı İslami finansın reel sektörün finansmanını sağlayarak ekonomik büyüme ve gelişmeye doğrudan katkı sağladığını öne sürmektedir. Bazı araştırmalar ise İslami finansın finansal krizlere sebep olan ve toksik ürün olarak ifade edilen türev araçları kullanmaması sebebiyle finansal krizlerle mücadelede önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmada İslami bankacılığın gelişimi değerlendirilmiş ve finansal göstergeler ile İslami bankacılığın Türkiye’deki gelişimi analiz edilmiştir. Araştırmada bankaların yıllık faaliyet raporlarından elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmada katılım bankalarının gelişim gösterdiği ancak bankacılık sektöründeki payının henüz düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Katılım Bankacılığı, İslami Finans.

Kodları: G10, G20, G21.

AN EVALUATION ON THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC BANKING IN TURKEY: 2015-2019 TERM ANALYSIS

ABSTRACT

Islamic finance and Islamic banking have been growing and developing in the world over the last two decades. The Islamic banking operations continues since 1985 in Turkey. It is observed that proportion of the participation banking has been tried to increase with the encouragement of the state since 2015 in Turkey. There have been various reasons of these efforts. Some research on Islamic banking suggests that Islamic finance directly contributes to economic growth and development by financing the real sector. Some researches reveal that Islamic finance is an important tool in combating financial crises because it does not use derivative instruments that cause financial crises and are expressed as toxic products. In this study the development of the Islamic banking was evaluated and the development of Islamic banking in Turkey was analyzed by the financial indicators. The data obtained from the annual reports of banks were used. In the research, it is concluded that participation banks have improved but their share in the banking sector is still low.

Keywords: Banking, Islamic Banking, Islamic Finance.

JEL Codes: G10, G20, G21.

---

¹ Bandırma Onyedii Eylül Üniversitesi, Manyas MYO, mkevser@bandirma.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0003-0586-1662

GİRİŞ

Katılım bankaları piyasa ekonomisi içerisinde faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bu bakımdan katılım bankalarının gelişim süreçleri analiz edilirken dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik gelişmeleri de göz önüne almak gerekmektedir. Bunun yanında Türkiye özelinde bankacılık sektöründeki değişimler ile birlikte katılım bankacılığı özelinde yaşanan değişimler ve gelişimler de sektörü etkilemekte ve değiştirmektedir. Özellikle son 5 yıl içinde katılım bankacılığı sektörünün geliştirilmesi için devlet yeni adımlar atmış ve katılım bankacılığı sektörüne yeni bankalar katılmıştır.

Türkiye’de şu anda 6 katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bu katılım bankaları kuruluş sırasına göre Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım bankalarıdır. Türkiye’de katılım bankacılığı alanında faaliyete geçen ilk banka 1985 yılında Albaraka Türk’tür. Son olarak da üç kamu katılım bankası faaliyete geçmiştir. 2015 yılında Ziraat Katılım, 2016 yılında Vakıf Katılım ve son olarak 2019 yılında Emlak Katılım bankaları kamu katılım bankaları olarak piyasadaki yerlerini almıştır. Kamu katılım bankalarının faaliyete geçmesindeki amaç katılım bankacılığının genel bankacılık sektörü içindeki payını arttırmak ve konvansiyonel bankacılık sistemini tamamlayıcı bir faktör olarak finansal piyasalarda rol almasını sağlamaktır. Diğer taraftan İslami hassasiyetleri olan bireylere finansal hizmetler sektöründe alternatif geliştirmek temel hedeflerdendir.

Bu kapsamda kamu katılım bankalarının da faaliyete geçmesi ile birlikte katılım bankacılığının temel göstergelerinde 2015 yılından bu yana bir gelişim izlenmektedir. Yeni bankalar ile birlikte katılım bankalarının konsolide bazda toplam aktiflerinde ve özkaynaklarında, kârlılığında, kâr payı gelir ve giderlerinde, toplanan ve kullanılan fonlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Bu çalışmada katılım bankalarının 2015-2019 dönemi gelişimi analiz edilecektir. Analiz kapsamında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının aktif ve özkaynak büyüklüğündeki gelişim ile toplanan ve kullanılan fonlar değerlendirilecek ve buna bağlı olarak katılım bankalarının döneme ilişkin karlılık gelişimleri tespit edilecektir. Araştırmada kullanılan veriler katılım bankalarının faaliyet raporlarından ve bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular katılım bankalarının toplam bankacılık sektörü içindeki gelişimini ortaya koymasına bakımından önem taşımaktadır.

1. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

İslami finans kapsamında faaliyet gösteren İslami bankalar ya da Türkiye’deki adı ile katılım bankaları fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri itibariyle konvansiyonel bankalardan ayrılmaktadırlar. Katılım bankaları özel cari hesaplar ve katılma hesapları ile fon toplama faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu çerçevede katılım bankaları İslam hukuku temelinde kâra ve zarara katılımı temel almaktadır. Bu nedenle katılım bankalarının fon toplama yöntemleri risk paylaşımı esasına dayanmaktadır. Bu esaslar dahilinde katılım bankaları fon müşterilerine ve özellikle katılma hesabı müşterilerine vade başlarında herhangi bir kâr taahhüdünde bulunamaz. Bu noktada katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan ayrımı ortaya çıkmaktadır.

Konvansiyonel bankalar fon müşterilerine vade başlarında faiz taahhüdünde bulunabilirler. Vade sonlarında konvansiyonel banka müşterileri ticari gelişmelerden bağımsız olarak kendilerine taahhüt edilen faiz getirisine sahip olurlar.

Bu çerçevede katılım bankacılığının faize dayalı olmayan fon toplama yöntemlerini iki ana başlık altında incelememiz mümkündür. Bu yöntemler;

1. Cari hesaplar aracılığı ile fon toplama.
2. Katılım hesapları aracılığı ile fon toplama.

Cari hesaplar katılım bankalarında bireysel olarak açılabilen gibi ticari olarak da açılabilen hesaplardır ve istendiği anda geri çekilebilirler. Bu yönüyle cari hesaplar konvansiyonel bankalardaki vadesiz mevduat hesaplarına benzemektedirler. Cari hesaplar için katılım bankaları herhangi bir kâr payı ödemesinde bulunmaz. Katılım bankaları için cari hesaplar maliyetsiz kaynaklardır ve bu nedenle cari hesapların yükselmesi bankaların karlılıklar ve aktif kaliteleri açısından önem taşımaktadır. Cari hesaplara katılma hesaplarından farklılık göstermektedir ve katılım bankası cari hesaplara zarar yansıtmaz.

Katılma hesapları fon sahipleri ile banka arasında yapılan emek sermaye ortaklıklardır. Katılma hesapları risk paylaşım esasına dayanmaktadır ve elde edilecek kar ya da zarar vade sonunda belirlenir. Eğer katılma hesabının bulunduğu havuz kar etmiş ise mudi havuzun elde ettiği kardan pay alırken katılma hesabının bulunduğu havuz zarar etmiş ise mudi havuzun zararına ortak olmaktadır.

Bu durum katılım bankalarının fon toplam yöntemlerini konvansiyonel bankalardan ayıran temel niteliklerdir. Bu çerçevede katılım bankasının katılma hesaplarına kâr payı dağıtabilmesi ticari faaliyetin finansmanında kâr etmesi gerekmektedir. Bu durum bir başka konuyu gündeme getirmektedir. Katılım bankaları katılma hesapları yolu ile topladıkları fonların tahsis edileceği alanları dikkatli seçmeli ve nitelikli bir denetim mekanizmasını ile fon kullandırmalıdır. Söz konusu durum da katılım bankalarının bir üstünlüğü olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle 2008 küresel finans krizinin temel nedeni risk iştahı ve kredilerin kontrolsüz kullanılmasıdır (Trabelsi ve Trad, 2017; Uddin vd., 2017). İslami finans ve katılım bankacılığını savunanlar konvansiyonel bankalara göre katılım bankalarının bahsedilen sebeplerden dolayı daha istikrarlı, güçlü bir yapıya ve şoklara karşı daha dayanıklı olduğunu ifade etmektedir (Said, 2012; Zehri ve Al-Herch, 2013; Mat Rahim ve Zakaria, 2013).

Katılım bankaları beş temel yöntem ile fon kullandırmaktadırlar. Aşağıda Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerine yer verilmiştir.

Murabaha: Murabaha yönteminde yatırımcı tarafından talep edilen mallar katılım bankası tarafından satın alınır ve üzerine kar eklenerek müşteriye satılır. İşlemden elde edilen kazanç vadeli satış kârıdır. Bu yöntemde katılım bankası müşterisine kesinlikle nakdi fon kullandırmaz. Talep edilen malları satan firmaya mal bedelini doğrudan doğruya kendisi öder ve sonrasında katılım bankası bu malları kendi müşterisine vadeli olarak satar. Vade ve kar oranı katılım bankası ile müşteri arasında serbestçe belirlenir. Emek-sermaye ortaklığı temeline dayanır.

Muşaraka: Katılım bankasının ve müşterisinin her ikisinin de sermaye ya da hem sermaye hem de emek koyduğu tam ortaklık yöntemidir. Türkiye’de özellikle inşaat projelerinde sıklıkla kullanılan yöntemlerdendir.

Mudarebe: Mudarebe yönteminde taraflardan biri sermaye koyarken diğeri emek koymaktadır. Bu yöntem sermaye ihtiyacı ya da tecrübe ihtiyacı olan tarafları bir araya getirerek atıl sermaye ve mesleki tecrübeyi aktif hale getirir.

İcara (Kiralama, menfaat satışı): Bu yöntemde menkul ve gayrimenkul mallar kiralanabilirken aynı zamanda iş ve hizmet sözleşmeleri de kapsama dahil olabilmektedir. Bu yöntem finansal kiralama (leasing) olarak klasik faizli finans sisteminde de uygulanmaktadır. Ancak temel ayırım, yapılan işlemin İslam hukukuna uygunluğudur (Yazıcı, 2016).

Karz-ı Hasen: Karz işlemleri katılım bankacılığında küçük bir paya sahiptir. Katılım bankaları kredi değerliliği olan ve kısa süreli nakit akış sorunu yaşayan müşterilerine karşılıksız fon kullanırmakta ve sorunlarını çözmektedir. Burada vade genellikle 1-2 gün ile sınırlıdır.

Katılım bankaları fon toplama ve kullandırma yöntemleri ile özellikle sosyal ve ekonomik birçok alana konvansiyonel bankalardan farklı şekilde etki etmektedir. Katılım bankaların reel sektörün finansmanında doğrudan yer alması ve sadece gerçek ticari işlemler için finansman sağlaması ayırt edici bir özellik olarak öne çıkmaktadır.

2. KATILIM BANKALARININ BANKACILIK SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

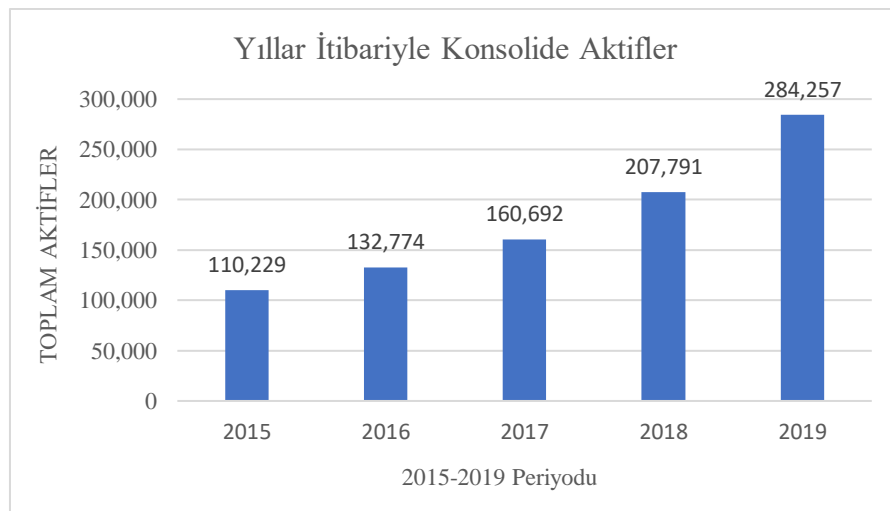
Gelişmekte olan ülkelerde temel sorun sermaye yetersizliğidir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler sermaye yetersizliği sorunlarını yabancı ülkelere çekecekleri doğrudan yatırımlar ile ya da portföy yatırımları ile çözmeye çabası içindedirler. Ancak özellikle portföy yatırımları istikrarsızlık anında ya da diğer ülkelerin daha yüksek getiri önermesi durumunda çok hızlı ve kolay bir biçimde ülkeyi terk edebilmektedirler. Bu durum ülkelerin likiditesi üzerinde birçok olumsuzluğa sebep olmaktadır (Eğilmez, 2008). Bu noktada katılım bankaları istikrarlı yapıları ve reel sektör finansmanı ile sermaye yetersizliğine bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarının ekonomiler ve toplumlar üzerindeki etkisi çeşitli yönleri ile araştırmalara konu olmaktadır. Nienhaus (2010) İslam ekonomisi ile sosyal piyasa ekonomisini karşılaştırdığı çalışmasında kapitalist ve sosyalist sistemin başarısızlığı karşısında İslam ekonomisinin ve İslami finansın bir alternatif olarak geliştirilebileceğini ifade etmiştir. Tabash ve Dhankar (2014) İslami banka kredilerinin özel sektör gelişimini desteklediğini ve gayrisafi yurt içi hasılayı arttırdığını ortaya koymuştur. Bunun yanında İslami bankacılığın brüt sabit sermaye oluşumu ile birlikte doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını desteklediği sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanında İslami bankaların risk paylaşım esası ve gerçek varlığı dayalı işlemleri finanse etmesi nedeniyle finansal krizlerden daha az etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Hasan ve Dridi, 2010; Siddiqi, 2006). Bu çerçevede özellikle 2008 küresel finans krizinden sonra yatırımcıların İslami finansa ve İslami finansal ürünlere olan ilgisinden artış meydana gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan sup-prime mortgage krizi İslami bankaların bir alternatif olarak yatırımcılar arasında popüler olmasına sebep olmuş bu dönemden sonra akademisyenlerin İslami finans ve bankacılık konusuna olan ilgilerinde önemli bir artış meydana gelmiştir (Ahmed, 2010).

Katılım bankalarının reel sektörün finansmanını öncelemesi ve krize neden toksik ürünlere yer vermemesi neticesinde daha etkin bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Diaw, 2015; Mobarek ve Kalonov, 2014; Rajhi, 2013). Güney (2018) Türkiye’de kapsamında yaptığı araştırmada katılım bankalarının etkinliğini araştırmıştır. Araştırmada katılım bankalarının incelenen dönemlerde etkin olduğu sonucuna ulaşılmış ve katılım bankacılığının Türkiye’de daha yaygın hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öztürk vd. (2016) mevduat bankaları ile katılım bankalarının etkinliklerini 2009-2016 dönemleri için VZA yöntemi ile karşılaştırmış ve katılım bankalarının mevduat bankalarından daha etkin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilmesindeki en önemli nedenlerin başında dini hassasiyetler gelmektedir. Karakaya ve Osman (2004) ve Okumuş (2005) Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme nedenleri üzerine yaptıkları araştırmalarda ilk nedenin dini hassasiyetler olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra personelin yakın ilgisi ve kurum imajı diğer diğer tercih nedenleri olarak ortaya konmuştur.

3. KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ: 2015-2019 DÖNEMİ ANALİZİ

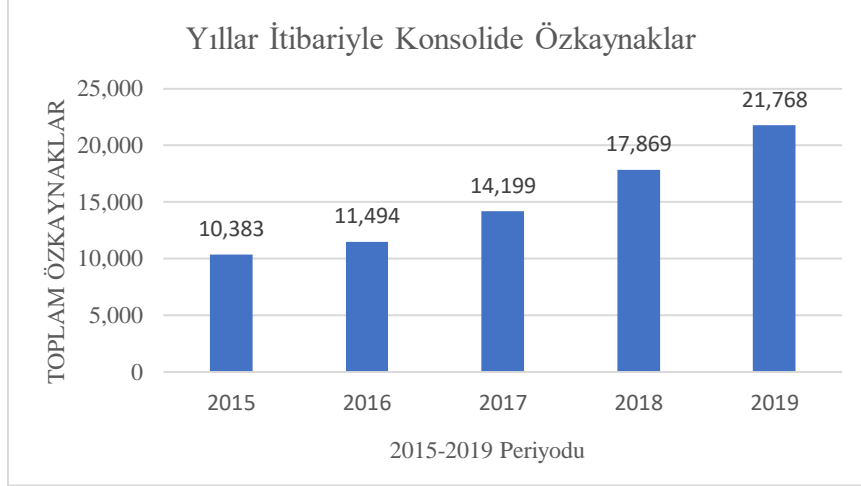
2008 küresel finans krizinden sonra İslami finans ve katılım bankalarına olan ilgi yatırımcılar ve akademisyenler arasında tüm dünyada artış göstermiştir. Türkiye’de katılım bankacılığı 1985 yılında başlamıştır. 2015 yılından bu yana ise devletin de teşviki ile katılım bankalarının sayısı arttırılmış ve bankacılık sistemi içindeki payının yükseltilmesine yönelik bir çaba içine girilmiştir. Bu çabada katılım bankalarının konvansiyonel bankalara kıyasla güçlü yönlerinden yararlanmak, piyasaya derinlik kazandırmak ve aynı zamanda İslami hassasiyetlere sahip kişilere alternatif sunmak anlayışı hakimdir. Araştırmanın bu kısmında katılım bankalarının 2015-2019 dönemi arasındaki gelişim süreci analiz edilecektir.

Katılım bankaları 2019 yılında toplam aktifler, özkaynak gelişimi, kârlılık, kâr payı gelirleri, kâr payı giderleri, toplanan fonlar, kullanılan fonlar ve sermaye yeterlilik rasyosu göstergelerinde başarılı bir performans sergilemiştir.

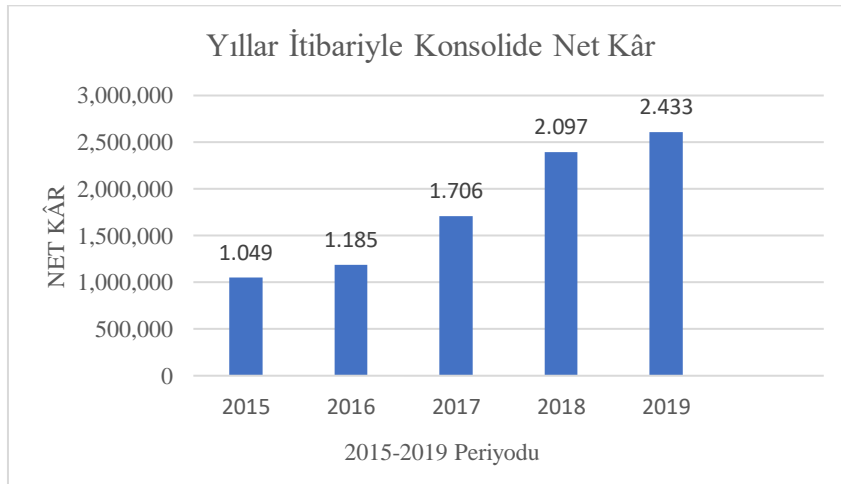
Şekil 1: Toplam Aktiflerin Yıllar İtibariyle Gelişimi

Araştırmaya konu son mali yıl olan 2019’da katılım bankalarının toplam aktifleri bir önceki yıla göre %36,8’lik bir artış göstermiş ve 207,7 milyar TL seviyesinden 284,2 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Bunun yanında önemli bir konu incelenen tüm dönemlerde katılım bankacılığı sektörünün toplam aktiflerinde sürekli bir artış trendinin olmasıdır. 2015 yılında 110,2 milyar TL seviyesinde olan toplam aktifler sonraki yıllarda sırasıyla 132,7 milyar TL, 160,6 milyar TL, 207,7 milyar TL ve 284,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında toplam aktifler 2015 yılına göre %157’lik bir artış göstermiştir.

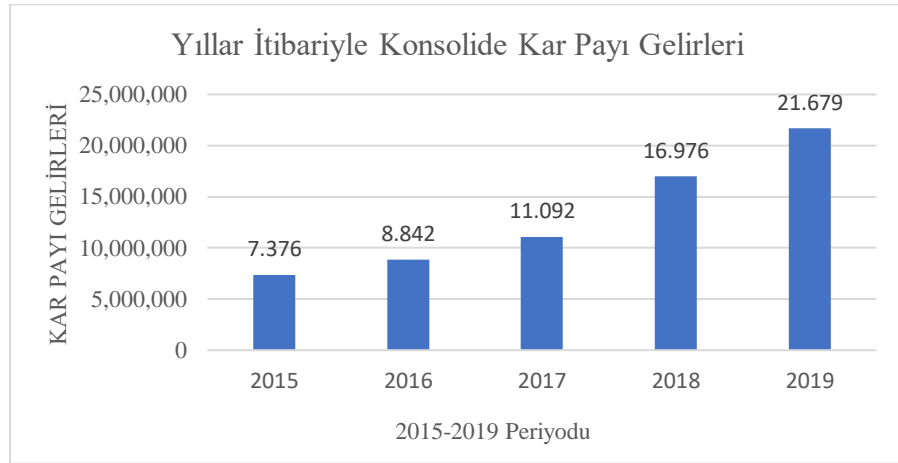
Şekil 2: Toplam Özkaynakların Yıllar İtibariyle Gelişimi

Katılım bankacılığı sektörü incelenen tüm dönemlerde özkaynak gelişim sağlamıştır. Sektörün özkaynak toplamının 2019 yılında bir önceki yıla göre %22’lik bir artış göstererek 17,8 milyar TL seviyesinden 21,7 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Özkaynak yönünden bir karşılaştırma yaptığımızda katılım bankaları arasında Kuveyt Türk’ün en yüksek özkaynak değerine sahip olduğu görülmektedir. 2019 yılında toplam özkaynaklar içinde Kuveyt Türk 6,8 milyar TL ile %31’lik paya sahiptir. Kuveyt Türk katılım bankasının özkaynak yönünden güçlü olmasının en önemli sebeplerinden biri Kuwait Finance House’un alt kuruluşu olması ve Kuveyt Türk’ün bu kuruluş tarafından desteklenmesidir.

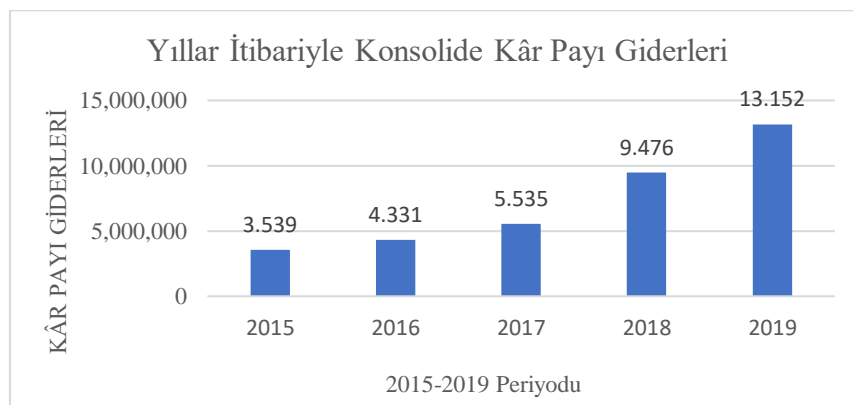
Şekil 3: Net Kârın Yıllar İtibariyle Gelişimi

Katılım bankalarının konsolide net kârı 2019 yılında bir önceki döneme göre %16 oranında artış göstermiş ve 21 milyar TL seviyesinden 2,4 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Katılım bankaları konsolide kârı içinde en yüksek paya sahip kurum 1.109,8 TL ile Kuveyt Türk olup toplam kârlılığın %45,6'sına sahiptir. Diğer katılım bankalarının karları ise şu şekilde gerçekleşmiştir. Ziraat Katılım 516,7 milyon TL, Türkiye Finans 378,2 milyon TL, Vakıf Katılım 324,9 milyon TL, Albaraka Türk 63,4 milyon TL ve 2019'da faaliyetlerine başlayan Emlak Katılım 45 milyon TL. Bu çerçevede Kuveyt Türk'ün sektörde kârlılık olarak diğer bankaların oldukça önünde olduğunu söylemek mümkündür. 2019 yılında bankaların risk iştahının düşük olması ve kredi piyasasının daralması birçok bankanın kar hedefini yakalayamamasına sebep olmuştur. Diğer taraftan katılım bankaları içinde Kuveyt Türk hariç diğer bankalar daha düşük sermaye ile faaliyet göstermektedir. (Örneğin Albakara Türk 900 milyon TL sermaye ile faaliyetlerine devam etmektedir). Bu çerçevede Kuveyt Türk yüksek özkaynak gücü ile piyasayı daha çok fonlayabilmekte bu durum karlılığa pozitif etki etmektedir. 2019 yılında net karını bir önceki yıla göre en çok arttıran kurum ise %60'lık artışla Ziraat Katılım Bankası olmuştur.

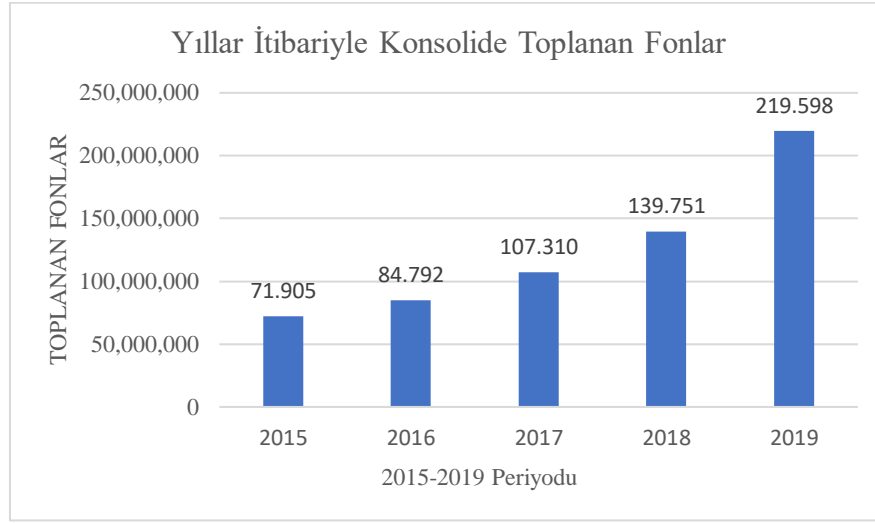
Şekil 4: Kar Payı Gelirlerinin Yıllar İtibariyle Gelişimi

2015-2019 döneminde katılım bankalarının elde ettikleri kâr payı gelirleri sürekli olarak artış göstermiştir. 2019 yılında elde edilen kâr payı gelirleri 21,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede 2018 yılına göre yaklaşık %28'lik bir artış yaşanmıştır. 2015-2019 döneminde kâr payı gelirlerindeki artış %193 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Şekil 5: Kar Payı Giderlerinin Yıllar İtibariyle Gelişimi

2015-2019 döneminde kâr payı giderlerinde de kâr payı gelirleri gibi artışlar yaşanmıştır. 2019 dönemi kâr payı giderleri 13,1 milyar TL olarak gerçekleşmiş olup 2018 yılına göre yaklaşık %39 artış göstermiştir. Elde edilen bu veriler özellikle 2018-2019 döneminde katılım bankalarının kâr payı giderlerinin kâr payı gelirlerinden daha fazla artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Katılım bankaları kullandıkları fonlardan gelir elde etmekte ve kendisine yatırılan fonlara da kâr payı vermektedir. 2018-2019 döneminde elde edilen sonuçlara göre katılım bankaları daha sıkı bir kredi politikasına yönelmişler ve reel sektörü daha az finanse etmişlerdir. Bu dönemde özellikle bölgesel çapta yaşanan siyasi ve jeopolitik riskler ile dünya genelinde gelişmiş ülkelerin uyguladığı sıkı para politikası etkili olmuştur.

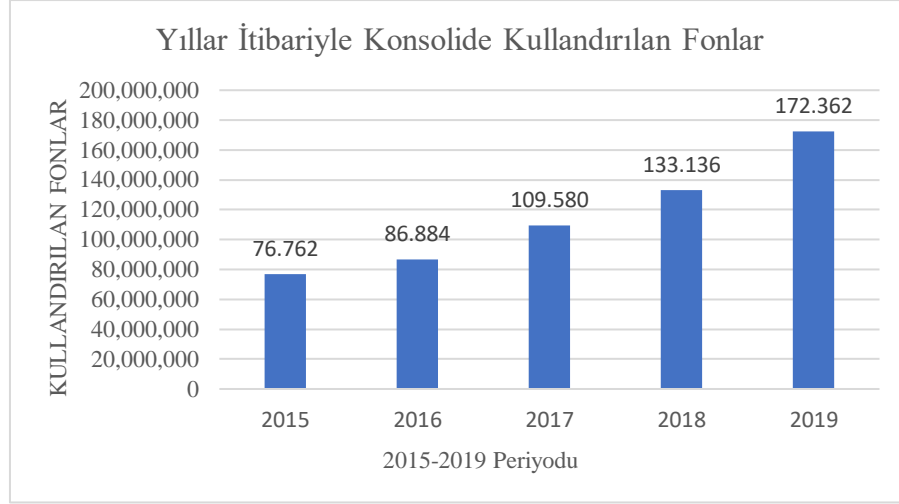

Şekil 6: Toplanan Fonların Yıllar İtibariyle Gelişimi

2015-2019 döneminde katılım bankalarının topladıkları fon tutarı 219,6 milyar TL seviyesindedir. Buna göre toplanan fonlar bir önceki yıla göre %57 seviyesinde artış göstermiştir. İncelenen tüm dönemlerde katılım bankaları topladıkları fon miktarını arttırmıştır. 2015 döneminden 2019 dönemine kadar toplanan fonlar 71,9 milyar TL seviyesinden 219,6 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Buna göre 2015 döneminde 2019 dönemine kadar toplam %205’lik bir artış göstermiştir.

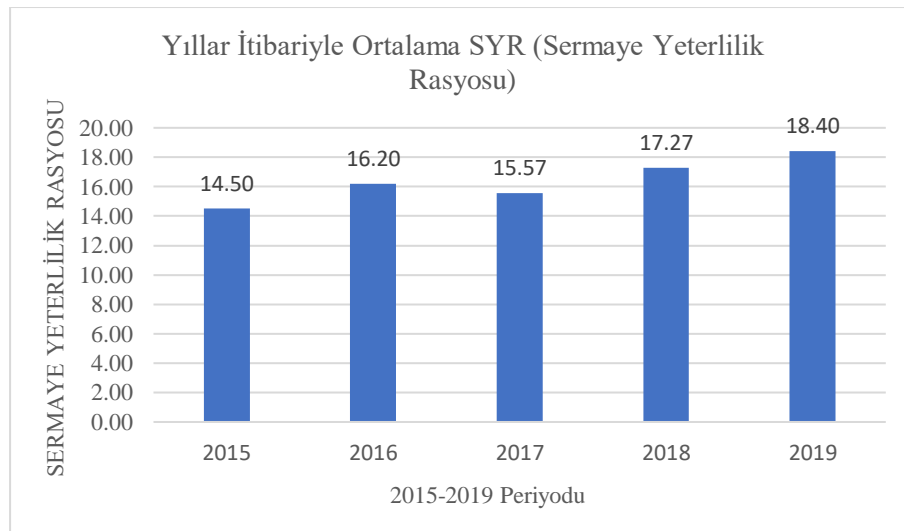
Toplanan fonların artış göstermesi ekonomik büyüme açısından önem taşımaktadır. Bankalar topladıkları fonları finansal aracılık fonksiyonu çerçevesinde fon talep edenlere kullanırlar. Fon talep edenler hane halkları, şirketler, yabancı yatırımcılar ve hükümetlerdir. Özellikle yüksek tasarruf ve fon oranı yatırımcıların daha kolay finansmana erişimine olanak verir. Böylece fon kaynaklarına ulaşabilen firmalar bu fonları yatırıma yönlendirerek üretim yaparlar. Bu aynı zamanda istihdam artışı anlamına gelir. Yüksek istihdam güçlü talep doğurur ve tüketimin artması ile birlikte ekonomik büyüme gerçekleşir. Bu çerçevede katılım bankalarındaki fon artışları pozitif ve önemli bir göstergedir.

Şekil 7: Kullandırılan Fonların Yıllar İtibariyle Gelişimi

2015-2019 döneminde katılım bankalarının kullandığı fonlar 172,3 milyar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında 133,1 milyar TL seviyesinde olan kullandırılan fon tutarı böylece %29,4 oranında büyüme göstermiştir. Buna karşın katılım bankalarının topladıkları fonlar %57 seviyesinde artış göstermiştir. Bu çerçevede katılım bankalarının kredi plasmanının topladıkları fonlar kadar arttırmadığı söylenebilir. Bu durum daha önce kâr payı gelirleri ve kâr payı giderlerine ilişkin yaptığımız yorumla tutarlıdır. Bankalar daha çok fon toplamış ve bu fonlara daha fazla kâr payı ödemişlerdir. Ancak aynı dönemde göreceli olarak daha az fon kullandırdıkları için yine göreceli olarak daha az gelir elde etmişlerdir. Kâr payı giderlerinin kâr payı gelirlerinden daha fazla artış göstermesinin temel sebebi budur. Bunun yanında kullandırılan fon tutarı incelenen tüm dönemlerde artış göstermiştir. Bu açıdan katılım bankaları yeni kamu katılım bankalarının sektöre girmesiyle kredi portföyünü geliştirmişlerdir.

Şekil 8: 2015-2019 Dönemi Ortalama Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) bankaların aktif-pasif yönetiminde oldukça önemli hususlardan biridir. Markowitz'in 1959 yılında Modern Portföy Teorisi üzerine yaptığı çalışmalarda özellikle sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin likidite ve karlılık üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bankaların sermaye yeterlilik riski ile karşı karşıya kalması bankanın yükümlülüklerini yerine getirememesi ile sonuçlanabilecektir. Sermaye yeterlilik riski; sermaye gücü ile alınan riskler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bir bankanın finansal yapısı için ne kadar miktarda bir sermayenin makul sayılacağı önemlidir. Bu kapsamda hem Basel kriterleri çerçevesinde hem de Türkiye'de BDDK (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu) bankaların sağlaması gereken rasyoları belirlemişlerdir. Basel kriterlerine göre bankaların sermaye yeterlilik rasyosu en az %8 olmalı iken BDDK bu oranı Türkiye için %12 olarak belirlemiştir. Basel kriterleri çerçevesinde SYR aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır:

Sermaye Yeterliliği Rasyosu:

$$\text{Özkaynak /Kredi Riski+Piyasa Riski+Operasyonel Risk}=\%8$$

Buna göre katılım bankacılığı sektörü sermaye yeterliliği şartlarını fazlası ile yerine getirmektedir. Sektör hem Basel hem de BDDK kriterleri çerçevesinde yeterli rasyolar ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu açıdan katılım bankalarının konjonktürel dalgalanmalardan çok fazla etkilenmeyeceklerini ve finansal açıdan risklere dayanıklı oldukları söylenebilir. 2019 yılında sektörün ortalama rasyosu 18,40 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı hariç sektörün ortalama sermaye yeterlilik rasyosu sürekli olarak gelişim göstermiştir.

Tablo 1: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Payı

	2019/12	2018/12
Toplanan Fonlar	%8,4	%6,7
Kullandırılan Fonlar	%5,5	%5,1
Toplam Aktifler	%6,3	%5,3
Özkaynaklar	%4,4	%4,0
Net Kar	%4,9	%3,9

Kaynak: TKBB

Tablo 1'de 2018 ve 2019 yılları arasında katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payı görülmektedir. 2015 yılında kamu katılım bankalarının da faaliyete geçmesi ile birlikte katılım bankalarının sektörden aldığı pay artış göstermiştir. Ancak buna rağmen katılım bankalarının temel göstergelerde toplam bankacılık sektörünün içinde payının henüz %5 dolaylarında olduğu görülmektedir. Sadece toplanan fonlarda 2019 yıl sonunda sektör içindeki pay %8,4 seviyesine çıkmıştır. Buna göre katılım bankalarının bir büyüme trendinde olduğunu ancak sektördeki ağırlığının artması için zamana ihtiyacı olduğunu ifade edebiliriz.

SONUÇ

Türkiye’de toplam altı katılım bankası faaliyet göstermektedir. Katılım bankalarının üç tanesi özel banka iken üç tanesi de kamu bankası niteliğindedir. Katılım bankaları toplam aktiflerde, özkaynaklarda, toplanan fonlarda, kullanılan fonlarda, karlılıkta 2015-2019 döneminde büyüme göstermiştir. Bunun yanında 2008 küresel finans krizi sonrasında bankacılık sektörüne yönelik düzenlemeler ile Basel kriterleri bankaların mali yapılarını güçlendirmiştir.

Katılım bankalarının sermaye yeterlilik rasyolarının yüksekliği mali yapılarının güçlü olduğunu göstermektedir. Katılım bankalarının gelişiminde 2015 yılı ile birlikte kamu katılım bankalarının da faaliyete geçmesi önemli bir faktördür. Ancak buna rağmen toplam bankacılık sektörü içinde katılım bankalarının payı arzu edilen seviyede değildir. Katılım bankalarının özel sektörün finansmanına doğrudan katkı sağlaması, bankacılık sektörüne derinlik kazandırması, istikrarlı yapıya sahip olmaları önemli avantajlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 2008 küresel finans krizi sonrasında katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre daha iyi performans gösterdiğini ve krizlere karşı daha dayanıklı olduğunu ortaya koyan çalışmalar katılım bankalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede küresel finans krizi ile birlikte yatırımcılar ve akademisyenlerin artan algısı katılım bankalarının gelişiminde rol oynamıştır.

Katılım bankalarının avantajları ile birlikte risk paylaşım esasına dayalı faaliyet göstermesi kullanılan kredilerin de daha denetimli olmasına imkân vermekte ve kaynak tahsisinde etkinlik sağlamaktadır. Bu çerçevede katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının artması kredilerin çeşitliliği ve reel sektörün finansmanı açısından önem kazanmaktadır. Etkin kaynak tahsisi ve reel sektör finansmanı da ekonomik büyüme ve refah artışı üzerinde önemli rol oynamaktadır. Önümüzdeki dönemde katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının artması yatırımcılar açısından önemli avantajlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AHMED, A. (2010). Global Financial Crisis: An Islamic Finance Perspective, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3(4), 306-320.
- DIAW, A. (2015). The Global Financial Crisis and Islamic Finance: A Review of Selected Literature, *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 6(1), 94-106.
- EĞİLMEZ, M. (2008). Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi. Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul.
- GÜNEY, G. (2018). Türkiye’de Devlet Eliyle Katılım Bankacılığı Dönemi: Bir Etkinlik Analizi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1539-1546.
- HASAN, M. & Dridi, J. (2010). The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study, *IMF Working Papers*, 10(201), 1-46.
- <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, Erişim; 25.05.2020.

- KARAKAYA, A. & Karamustafa, O. (2004). Bankalarda Teknoloji Yoğun Finansal Ürünlerin Kullanılmasında Müşteri Özelliklerinin Rolü, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 38,1-6.
- MAT RAHİM, S.R. & Zakaria, R.H. (2013). Comparison on Stability Between Islamic and Conventional Banks in Malaysia, *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 9(3), 131-149.
- MOBAREK, A. & Kalonov, A. (2014). Comparative Performance Analysis Between Conventional and Islamic Banks: Empirical Evidence From OIC Countries, *Applied Economics*, 46(3), 253-270.
- NIENHAUS, V. (2010). Fundamentals of an Islamic Economic System Compared to the Social Market Economy, *Kas International Reports*, 75-96.
- OKUMUŞ, H. Ş. (2005). Interest-Free Banking in Turkey: A Study of Customer Satisfaction and Bank Selection Criteria, *Journal of Economic Cooperation*, 26(4), 51-86.
- ÖZTÜRK, D., Canbaz, M.F. & Gür, M. (2017). Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının 2009-2016 Yılları Etkinliklerinin VZA ile Karşılaştırılması. <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Katilim-Bankalari-ile-Mevduat-Bankalarinin-VZ-ile-2009-2016-Etkinliklerinin-Karsilastirilmasi.pdf>, Erişim Tarihi: 25.05.2020.
- RAJHI, W. (2013). Islamic Banks and Financial Stability: A Comparative Empirical Analysis Between MENA and Southeast Asian Countries, *Région et Développement*, 37, 149-177.
- SAID, A. (2012). Efficiency in Islamic Banking During A Financial Crisis-An Empirical Analysis of Fortyseven Banks, *Journal of Applied Finance & Banking*, 2, 163-197.
- SIDDIQI, M.N. (2006). *Banking Without Interest*, First Edition. The Islamic Foundation. Lahor.
- TABASH, M. & Dhankar, R.S. (2014). Islamic Finance and Economic Growth: An Empirical Evidence from United Arab Emirates (UAE), *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking (JEIEFB)*, 3(2), 1069-1085.
- TRABELSI, M.A. & Trad, N. (2017). Profitability and Risk in Interest-Free Banking Industries: A Dynamic Panel Data Analysis, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 10(4), 454-469.
- UDDIN, A., Chowdhury, M.A.F. & Islam, Md.N. Islam. (2017). Resiliency Between Islamic and Conventional Banks in Bangladesh: Dynamic GMM And Quantile Regression Approaches, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 10(3), 400-418.
- YAZICI, R. (2016). Finansal Krizlerin Önlenmesinde Katılım Bankacılığı Sisteminin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, *Sakarya İktisat Dergisi*, 5(1), 59-82.
- ZEHRI, F & Al-Herch, N. (2013). The Impact of the Global Financial Crisis on the Financial Institutions: A Comparison Between Islamic Banks and Conventional Banks, *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 9(3), 69-88.